

Szana *Ungarn*, Lábán Antal *Ungarn in seiner Dichtung* című művét. A Tharaud-féle „Där judarna regera“ (Ha Izrael a király) is helyet foglalhatna a jegyzékben.

A keresztnevek írásában nem következetes a könyv. Miklós és Nikolaus, Kálmán és Kolóman, Gyula és Julius stb. vegyest keveregnek. Következésképpen a magyar alakot kellett volna használni minden esetben.

A könyv érdemét nem csökkentik e megjegyzések. A szép kiállítású mű jó és igazságos képet ad Magyarországról a svéd olvasóknak s élenként érezteti, mily méltatlan bánásmódban volt része a megcsónkítással e dicső történeti és kulturális múltú ezeréves szép országnak.

Lindberg Nils-Herman.

Erdélyi költők. (Gyűjtemény erdélyi lírikusok műveiből, 1918—1924. Szerkesztette: Farkas Gyula. Berlin, 1924. Ludwig Vogenreiter Verlag. Magyar osztály. A *Studium* könyvesbolt bizománya. Budapest. Múzeum-körút 21.)

Meg-megújuló örömmel vesszük kézbe a Vogenreiter-cég magyar könyveit. Az ifjúsági kiadványok után most az erdélyi irodalom egy pár értékes termékével lép elénk, bizonyosságát adva, hogy nemesek az olvasók szükségletei iránt van érzelme, de méltányolja és segíti az írók nehéz helyzetét is. Erdélyben eddig még nevesebb írók (Áprily, Tompa) is maguk voltak kénytelenek kiadni könyveiket. A német kiadóvállalat most egyszerre négy szerencsésen választott s gondosan szerkesztett gyűjteményt bocsát rendelkezésünkre. Az egyik kötet: *Erdélyi lelke*, Kristóf György összeállításában tizenegy erdélyi író elbeszélését hozza. A másik kötet *Gyallay Domokos*: Föld népe c. könyve, mely az író paraszt-novelláit tartalmazza. A harmadik *Walter Gyula*: Izenet a világnak c. verskötete. Mind a három kötettel részletesebben is foglalkozunk még s most csak megemléztük szorítkozunk. A negyedik kötet *Erdélyi költők* címen jelent meg s ebben Farkas Gyula Berlinben élő lelkes honfitársunk egy szép előszó keretében rajzolja meg az erdélyi líra fejlődésének rövid történetét. Farkas nemesek az esztétikus szép-érzékével csüng ez irodalmon, hanem

a faját szerető lélek hevülésével és büszkeségével is. Tudása, ízlése s különösen irodalomtörténeti szemlélete (ez utóbbi hosszas tanulmányok eredményeképpen alakul ki s nem adatik ingyen, mint ezt némely fiatalabb generációhoz tartozó bölesünk képzele) mégis megóvja a túlzásoktól s helyes érzékkel hangsúlyozza, hogy az erdélyi irodalom különállóságának irodalomtörténetünkben nincs hagyománya. „Sokkal kisebb nép vagyunk, mintsem hogy megengedhetnők magunknak a külön irodalmak luxusát. A német vagy angol nép sem ismer pl. külön osztályt, vagy svájci német, illetőleg gyarmati angol irodalmat.“ Anthologijájának épp az a célzata, hogy az erdélyi irodalom ismét beolvadjon az egyetemes magyar irodalom nagy folyamába. — A magvas előszón kívül Farkas Gyula egy „Függelék“ben az erdélyi költők életrajzára, pályájára, műveire nézve közöl adatokat s a verseken kívül ezekkel is támpontot kíván adni az olvasónak a költőkről formálandó ítélethez.

Tizennégy költőt szólaltat meg a gyűjtemény. Áprily Lajostól 14, Berde Máriától 6, Nagy Emmától 10, Olosz Lajostól 11, Reményik Sándortól 16, Szombati-Szabó Istvántól 13, Tompa Lászlótól 12, Walter Gyulától 7 verset közöl. Az olvasóink előtt kevesebbé ismert költők közül is nem egy esinos verssel szerepel: Farcádi Sándor, Finta Gerő, Finta Zoltán, N. Jánossy Béla, Serestély Béla, Szentimrey Jenő. A versek megválasztása szerencsés s így az olvasó abban a kedvező helyzetben van, hogy a szétszórtan megjelent s néha nehezen megszerezhető költői termékek javarészt együtt olvashatja. Az első lírai antológia ez, mely erdélyi költőinket értékükhöz méltó gondos átnézésben, jellemzésben s külső kiállításban hozza elénk. Itt-ott sajnáljuk, hogy egyik-másik költőtől többet nem kapunk, (mint pl. Berde Máriától, kinek egész kötetnyi verse vár kiadásra), de úgy látszik, a szerkesztőt a kötet terjedelme is korlátozta.

Bár a gyűjtemény a költők legjellemzőbb verseit szemelgette ki, mégsem volna méltányos, hogy — különösen az ifjabb s olvasóink előtt kevésbé ismert költőkről — egy pár versük alapján mondjunk végleges ítéletet. Így csak általánosságban

állapítjuk meg, hogy a konzervatívabb csapásokon haladóktól (Seres-tély Béla) a legszélsőbb modernégit (Szentimrey Jenő) több költői irányt mutatnak be, különböző formatörök-veésekkel. Költészetük értékéről rész-letesebb bírálatot azonban csak ön-álló versköteteik alapján fogunk mondani.

— rtm. —

Victorisz József: Senki Pál. (A Magyar Tudományos Akadémia Ná-dasdy-pályadíjával jutalmazott köl-tői elbeszélés.)

Talán nincs még egy nemzet Európában, melynek modern iro-dalmában a verses regény annyi művelőre talált volna, mint miná-lunk. Arany János *Bolond Istókjá*-tól, Arany László *Déliárbok hőseitől* és Gyulai Pál *Romhányijától* kezdve mennyi törekvés irányult a verses regény és a hosszabb költői elbeszélés felé. A legutóbbi évek termései közül Bárd Miklósnak *Ve-zeklése* (1920) és Szegedi Istvánnak *Gurul a szív* (1923) című munkája után íme, itt van Victorisz József *Senki Pálja*, mutatván, hogy e mű-faj éppen ninesen kiveszőben.

Pedig talán a legkényesebb mű-forma ez! Olyan nehézségeket kell kiegyensúlyoznia, olyan szakadékok-ön átugornia, melyek elméletileg szinte áthidalhatatlanoknak látsza-nak, s melyeknek keresztülvitelére csak rendkívüli talentum képes. Mert a verses regény nem egyszere-rűen versbe szedett regény, amelyet a prózaitól csak a hangulat és stílus emelkedettsége különböztet meg. Míg a prózai és a verses forma kü-lönbsége a drámának egyáltalá-ban nem vág műfaji lényegébe, s a prózában és versben írt drámát sem-minemű poétikai felfogás sem vá-laszthatja külön, addig a kötetlen és kötött formában írt regény között szakadékos ellentét van. A regény — a differenciáltabb életű, az anali-zisre hajló korszakoknak ez a vezető műfaja — nemcsak megtűri, hanem követeli a reflexiót, az aprólékosan gondos lélekfestést és a szociális mi-lió szélesebb rajzolását. Mindeme feladat azonban igazán csak prózá-ban oldható meg. A vers a maga egész lényegével, pusztán már vers-voltával is bizonyos stílizálásra, a részletek mellőzésére, bizonyos nagy-vonalú ábrázolásra kényszeríti a költőt, s reflexióra, okoskodásra ép-

pen nem alkalmas. Ilyenfélét maga Byron, a verses regénynek e leg-geniálisabb művelője is érezte, mi-kor *Don Juanjában* ezeket mondja:

... Mert rím s raison egymással egyre vív,
Ez érdemény, az csengést követelve.

(XI. Ének. *Abrányi Emil ford.*)

Innen van, hogy a verses regény szerzője lírai kitérésekkel, csapongó és szellemes ötletekkel, s művészi le-író részekkel kárpótol az elmaradt szélesebb miliórajzért és aprólékos lélekfestésért. Az efajta műveknek fővarázsa nem is annyira cselek-ménybe rögződő tartalmukban van, mint azokban a díszítő elemekben, amelyeket a költőnek lírai vagy le-író tehetsége az elbeszélés keretei közé alkot.

A verses regénynek két nagy vi-lágirodalmi mintája van: Byron *Don Juanja* és Puskin *Anyeginje*. Amaz életrajzszerű fonálra fűzi fel az eseményeket és hangulatokat, kezdve hősenek gyermekkorán és folytatva fejlődése további sorrend-szerű fokai szerint. Puskin *Anyeginje* szorosabban megkomponált törté-net; a hős életének csak egyetlen je-lentékeny mozzanata; szóval inkább novella, mint regény. A mi irodal-munkban Arany János inkább Byron modorát követi, Gyulai Pál pedig Puskin formájához csatlakozik. Arany Lászlóra is inkább Byron hatott, de munkájától éppen nem elő-nyére tér el annyiban, hogy szélesebb és reflexióval teltebb képet akar fes-teni kora társadalmának erkölcsi és anyagi állapotáról, mint amennyit a verses forma elbír.

Hogy azonban arra a legújabb köl-tői elbeszélésre térjünk át, amely e gondolatok közlésére alkalmat adott: Victorisz József *Senki Pálja* szintén Byron felé hajlik. Maga mondja az Előhang utolsó soraiban:

A Senki Pál is lesz talán
Egy morzsa Byron asztalán.

Ez is „kezd a legkezdetén“, hőse-nek gyermekkorán, és végzi — mivel Senki Pál maga a költő — a leg-utóbbi esztendőkn. Ez az önéletrajz-szerű elbeszélés azonban, sajnos, csak mintegy a formának kereteiben követi vagy előzőit. Abban azonban, ami a verses regény s a hosszabb köl-tői elbeszélés főszépségét teszi, a lírai kitérésekben, a festői részletekben, a szeszélyes, de annyira bájos elcsapon-gásokban, a *Senki Pál* meglehetősen